

Hayat

Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım!...

Nietzsche

Cilt VI. 1, Kânunuevvel, 1929. Sayı:144

YAZILAR VE YAZANLAR

Kaplıca tedavisi
Ahlak terbiyesi
Ey Aşk
Avrupa mütthit hükümetleri ne demektir?
İktisadi bahisler
Türk ellerinde

G. Ata
Kadri
Enis Behiç
Emil Ludwig
A. Emrullah
İ. Hikmet

Salamambo
Tenkit ve şekilleri
Bir mektup
Ben
Tennison
Hayat ve Neşriyat

Nahit Sırrı
Hikmet Şevki
Aka Gündüz
Sapri Esat
Seniha Sami
...

Musahabe

Kaplıca tedavisi

Büyük Müncinin, uyuşmuş diyarları diriltten yüksek himmeti Yalova'ya da taaluk edince burası - bir peri eli dokunmuş gibi - birkaç gün içinde imaredildi. Bir vakitler İmparatorluk payitahtının yanı başında bir haydut yatağı olan Yalova kaplıcası genç Cümhuriyetin feyzi ile bir sıhhat ve rahat kaynağı oldu.

Yalova'nın ihyası, şüphesiz, memleketimizde yeni bir medeniyet nümunesi olacak ve topraklarımızın başka kısımlarından akan ve her biri muhtelif hassaları haiz olan kaplıcalarımız da Yalova gibi yeni konfor vasıtaları ile teşhiz edilecektir. Bu sayede kaplıca tedavisi, diğer medenî memleketlerde olduğu gibi, biz de dahi fennî şekle girecektir.

*
* *

Kaplıca tedavisi tıp ilminin vaz'ından daha eskidir. Bildiğimiz ilmi hekimlik daha mevcut değilken, hastalara dua ile, telkin ile şifa vermek için tesis edilen tedavi mabetleri ekseriya maden sularının kaynadıkları mevkilerde inşa edilir ve buralara gelen hastalar zahiren ilahların inayetlerinden ümit ettirilir. fakat hakikatte kaplıcaların maddî tesirlerinden istifade ederlerdi,

İlmî hekimlik meydana çıktıktan sonra, daha evvel kaplıcaların hokkabazlığa karıştırılmış olmasından ileri gelse gerek, onlara hiç ehemmiyet verilmemiştir. Bu ihmal asırlarca devam etti. Alim hekimlerin kaplıcalardaki şifa hassalarını düşünmedikleri müddetçe, onlardan rahipler istifade ettiler. Eski müteaddit ilahlı dinin rahipleri gibi, tek ilahlı dinin papasları da te-

sadüf ettikleri hastaları, duyduklarına ve gördüklerine istinaden, muhtelif kaplıcalara gönderirler ve maden sularının tesirlerini ilahın mucizesine atfederek propaganda yaparlardı. Yalnız kaplıcalar civarında sanatlarını icra eden hekimlerden bazıları, mucize düşüncesinden vazide olarak, maden sularının maddî devalar olduğunu anlamışlardır. Fakat bunların müşahedeleri ve sözleri tıp ilmine girmemisti kaplıcalara giden hastalar papaslarının tavsiyelerine itimat, yahut kendi eri gibi hasta olan ve kaplıcalarda şifa bulanlara imtisal ederlerdi.

Nihayet on sekizinci asırda büyük bir hekim, Théophile de Bordeu, ilmi hekimliğin kaplıca tedavisini ihmal etmesi haksız olduğunu anladı; müteaddit tıbbî eserlerle hekimlik almine anlattı. Kendisi zaten tıp ilminde bir sistem sahibi olduğundan sözleri muteber tutuldu ve kaplıca tedavisi ilme girdi.

Tabiat sanki bu hekimi kaplıca tedavisi usulünün ihyası için yaratmıştı. Doğduğu yer (1772) Fransa da kaplıcaları ile meşhur Pau şehri ile gene meşhur bir kaplıca olan Faux Bonnes arasında bir köydü. Babası Pau şehrinde hekim olduğundan kaplıcalara gelen hastaları tabii olarak teşvik ederdi. Bunun için oğlunun çocukluğu tamamen kaplıcalar aleminde ve onlardan şifa bulan hastaların menkibelerini dinlemekle geçmişti.

Genç Bordeu daha Montpelier Tıp Fakültesi'nde tahsilde iken derslerden öğrendiği müsbet malûmata pek hevesli olduğuna, fakat tıbbın o zamanki nazariyelerine inanmadığına hocaları

dikkat etmişler ve bu gençin bir hekimlikte müceddit olacağına hükmetmişlerdir. Bir tarftan da seçiyesi cenkçi tabiatte olduğundan tıp dersleri ile birlikte meç talimi yapmağı unutmazdı. Bunun faydasını sorunlara karşı: "İlaçla ımla öldüremediklerimi kılıcım ile öldüreceğim," diye latife ederdi. Böyle teceddüt fikrine ve cenkçi bir seciye malik bir adamın muvaffak olacağına şüphe yoktu.

Doktor olunca Paris'e giderek oradan kaplıcaları, onların maddî tesirlerini tıp alemine anlatmağı düşündü. Fakat Babası doktor on sekiz çocuğu arasında en zeki ve kendisine halef olmak üzere en iyi bulduğundan oğlunun tasavvuruna mani oldu. Genç hekim fikrini, o zamanın modasına uyarak, Maden suları hakkında mektuplar isminde bir kitap olarak yazdı; gene mo'aya göre Amsterdam da tabettirdi ve daima usule vyarau zamanın meşhur bir hanımfendisine, kralın tekaüt edilmiş bir gözdesine ithaf eyledi. Bordeu eserinde papasların mucizelere, Meryem ana'nın şefaatine atfettikleri şifaların hakikatte maden sularının maddî tesirlerinden ileri geldiğini fennî izah etmişti; fakat kaplıcaları tanıtmak için meşhur bir kadının hi'aye ine girmek zaruretinden kendi de kurtulamamıştı.

Bu kadar yolunda yazılmış ve neşredilmiş bir kitabın Paris'te derhal şöhret bulacağı şüphesidi, Paris'te kaplıcalara karşı bir inhimâk uyandı. Hekimler birdenbire meydana çıkan böyle meşhur bir meslekdaşa karşı bigâne kalamıyacıklarından onlarda kitabı metheylediler. Zamanın meşhur

Avrupa müttehit hükûmetleri ne demektir?

Yazan: Emil Ludwig

1914 senesi Teşrinievelinde, herkes Avrupanın harple, kana boyanacağını ve bütün kanını zayi edeceğini düşünürken, mümtaz bir Amerika'ı, şimdi ciddi bir surette münakaşa edilen bir fikri, daha o zamandan derpiş etmişti:

Columbia darülfünunu emini, Nicholas Murray Butler, o vakit "The Newyork Times," gazetesinde Avrupa müttehit hükûmetlerinin mümkün, şayanı arzu, hatta muhtemel olduğunu beyan etmiş ve şu sözleri lave etmiştir: "Biz Am-rikalılar bu fikri nazariye ve ameliye halinde terviç edebilcek bir vaziyetteyiz; belki bu harbin sonunda Amerikayı bekliyen en büyük hizmettir., Şimdi, on beş sene sonra ayandan Borah, Avrupa ittifadının Amerika için bir tehlike olmayup bir kazanç teşkil edeceğini söyleyor.

Bu manidar sadaların henüz efkârı umumiyeye makes olamıyacağı kısmen Avrupa için derpiş edilebilir. Çünkü Fransada Briand'ın büyük tasavvuru Amerikaya ve hakikaten Amerikanın ticarî hakimiyetine karşı tedafuî bir hareket olarak tefsir edilmiştir. Diğer taraftan (Newyork) ve (Chicago) nun nüfuz sahibi muharrirleride Avrupa ittifadı planının, Amerika gümrük tarifeleri siyasetinin kısa görüşü neticesi oldığını iddia etmişlerdir.

Bununla beraber, bu muharrirler "Müttehit Avrupa,"nın ticarette rekabete değil, bil'akis resanete delalet edeceğini de ilave etmişlerdir.

Kendisini iktidarsız adamların ellerinde harabiye sürüklenmeye bırakmış ve bu günkü gibi bir itibarsızlığa düşmüş olan Eski dünya, cihanın mütebaki kısmının itimadını tekrar kazanmak için herhalde bir şey yapma-

lıdır. Kaybedilmiş hürmetini tekrar kazanmanın en tesirli, belki de yegâne çaresi, ancak (ittihat) ta dır. Avrupa kendi dünyasında, (John Hay)in yeni bir siyaset için tasvsiye ettiği (golden Rule) ve (açık kapı) siyasetlerini tatbik etmek ihtiyacındadır.

Amerikanın vaziyeti

Avrupa ittifadına karşı yapılan bir çok iirazlar arasında, Amerikanın mütereddit vaziyetini nazarı dikkate alalım. Çok kimseler ileri sürülen ittifatla cemiyeti akvam birbirile mukayese ediyor ve binnetice ondan çekiniyor. Bununla beraber (Cemiyeti akvam) la Avrupa (müttehit hükûmetleri) arasındaki farklar Amerikayı, bu projeye yanaştırabilir. Amerikayı korkutarak Geneva'dan uzaklaştıran, içine karışmak istemediği bir çok münazalar ve Cemiyeti Akvamın temsil ettiği cihan ittifadı ile Avrupa ittifadının birbirine karışmasıdır.

Geneva'da Cenubi Amerikanın Latin hükûmetleri, Avaupada yapılacak işlere kendi reylerini istimal ederek karar verdikleri halde, bize daha çok yakın dan olâkadar olan Şimali Amerika hiç bir karara iştirak etmiyor. İşte bu bir paradokstur. Diğer taraftan cihan cemiyeti akvamı yanında bir Avrupa ittifadı cemiyeti teşekkül etmiş olsaydı, Amerika prensiplerinden uzaklaşmak tehtikesine atılmaksızın cihan cemiyetine iştirak edebilirdi.

Eğer Amerika cemiyet akvamda daimî bir gurupları ve galipleri bir birleriyle olan münasebatlarını görüyorsa, müttehit Avrupada bunun tamami aksini, yani, uzlaşmış bir kıtanın tutulabileceği bir timsalini görecektir. Onun kendi Monroe kaidesi olan Avrupa Avrupalılar içindir prensibini

Amerika hatalı bulmayacaktır. Gene Amerika, - İngilterenin çoktan beri kendi dominyonları ve Hindistanla birleşerek bir küll halinde Genevede rey verdikleri gibi - Avrupanın da kendisini niçin Genevede hususî bir gurup halinde topladığını anlayacak, ve yeni Avrupanın, Genevada olduğu veçhile sadece devletler tarafından temsil edilen bir (hükûmetler cemiyeti) merkezi olmayup parlâmentolar tarafından temsil edilen orijinal bir milletler meclisi olduğunu teslim edecektir. Bu günkü cemiyeti akvam müessisleri bu şekli tatbik etmemişlerdir. çünkü temsil hakkı nüfus nispetinde olduğu takdirde Hintliler ve çinlilerin rey itibarile Avrupalıları geçmeleri lazım gelecektir.

İşte böylece tasavvur edilen Avrupa müttehit hükûmetleri, Cemiyeti akvamın tarihinden nebean eden bu zaaf-lardan sakınmayı arıyacak ve sakınacaktır. Bu ittifatta, Luksemburgun, Fransanın aynı reyi haiz olması gibi, her hükûmet için ayrı bir rey bulunmayacak; Fakat azalar nüfuslarının miktarına göre temsil edilecektir. Buna da ekalliyetler hakikî müdafaa fırsatı bulacaklardır. Halbuki Cemiyeti akvam İngiltere ve Japonya hakimiyetleri altındaki milletlerin müddealarını kabul etmek korkusundan dolayı bu usulü tasvip ve tatbik etmiyor. Çünkü, Asyada bütün milletler tazyik altında olduğu halde Avrupada böyleleri ufak bir gurup teşkil eder. Müttehit bir Avrupa ne Cemiyeti akvamın hayatına nihayet verir, nede ona muhalif bir vaziyet alır, fakat sadece cemiyeti akvamın içerisinden, Avrupa'nın kendi işlerine nefsinin hasreden bir gurup teşkil eder.

Bugün Avrupa nedir? Harpten evelki on sekiz devletin yerinde teşekkül eden yirmi altı hükûmet mecmuasıdır. Burada esaslı ne fark vardır? Dört imparatorluk (Almanya, Avusturya, Macaristan, Rusya ve Osmanlı imparatorlukları) ortadan kaybolmuş ve bunlardan üçü, kısımlara ayrılmış ve yerlerini bir çok cumhuriyetler işgal etmiştir. Avrupa hakikat halde, bugün bir cumhuriyettir. Harpten evel, Fransa ile İsviçre müstesna olarak, bütün Avrupa hükûmetleri kiralıklarla idare ediliyordu. Hat a, bu gün kiralık şeklini muhafaza edenlerde, İngiltere de olduğu gibi, lafzan Hükûmdarlıktır.

Ademi mevcudiyetleri vaktile Amerika ittihadını kolaylaştırmış olan kiralık ve hükûmet kiliseleri niayet Avrupada da tamamilen kaybolmuştur.

Tarihî misaller

Avrupa ittihadının, harpten evelkinden, bugün daha kolay olduğu, bundan evel şahit olduğumuz iki hükûmetler ittihadı teşebbüsünün muka yesesi e gösterilebilir: Avusturya ve İsviçre ittihatları.

Avusturya - Macaristan 8 hükûmetten müteşekkildi. Bunların arazisi Hapsburg ailesi tarafından veraset, izdivaç, muzafferiyet yahutta soygunculuk tarikleriyle ele geçirilmişti. Bu millîler hükûmran olan sülâlenin idaresi altında idi. Bu, tatbik edilmemesi lazım gelen bir misaldir.

Diğer taraftan İsviçrede, şimali Amerikanın on üç hükûmetinde olduğu gibi, ırklar kendilerini, kendi intiyarlarile kantonlar halinde ayırmışlar ve bu ırklardan hiç biri tazâik altında kalmamış ve hiç bir vakit tek başına idare etmemiştir. Mütakabilen ahalinin 2/3, 1/3 ve pek küçük bir mütemmim kesri nispetinde üç farklı lisan konuşan sitizenler, harbetmeksizin, tam bir müsavat halinde, bir araya t planmıştır. Bunun yegâne sebebi, akılâne bir ittihat emelinin milletteki bütün farklara set çekmesidir. Bununla beraber bugün iki esaslı ırk, zıddiyetleri pek çok defalar Avrupa sulhunu ihlâletmiş olan aynı Alman ve Fransızlardır.

1760 Planı

Takiben 1760 ta zamanının tanınmış bir adamı ve hatıratnda kendisini metheden Gothe'nin büyük amcası olan Michael von Loeus te Avrupa müttehit hükûmetleri fikrini ileri sürmüştü. Mümkünse, Felemenk te bir ittihat hükûmet merkezi, 50 sulh hakimi, sulhu ihlâl edenlere karşı bir ceza mecellesi ile bu fikrini kuvvetlendiren bu zat, bu yeni projeye karşı koyacak maniaları daha o zamandan görmüş ve şu sözleri söylemişti: "Avrupanın bir kaç çok kuvvetli hanedanının ittihadı bu vadede bir şey husule getirebilir. Fakat o vakit, galebe ruhu, kahramanlık arzusu ve hemen daima avare ve boş necabet iptilası artık maksatsız ve hedefsiz kalır. Çünkü artık eyalet ve hükûmetlere galebe çalmak için askere lüzum kalmaz. Merkezi Avrupa encümeninde, bir çok harplere sebep olan, bütün veraset meseleleri bütün hükûmetler arasında evelden halledilmiş olmalıdır. Bu suretle, hükûmran olan Prensin vefatı takdirinde memleketi hangi zat yahut hanedana verileceği evelden bilinecektir."

Bu veraset, kuvvetli hanedanlar ve asaletler gibi maniaların ne kadar fazla azaldığını nazari dikkata alırsak, bugün büyük proje ile karşılaşan güçlükleri daha sağlam bir ümit ile mülâhaza edebiliriz. Bu meselede Amerika müttehit hükûmetlerinin doğuşunu, hiç bir suretle düşünmemeliyiz. Orada, ateşli, tecrübesiz, erkek ruhlu reislerin idaresi altında bir kaç genç hükûmet müşterek bir düşmanı mağlup etmek için bir arada isyan etti. Onlar gayri müstevlinin taaddisi altında bulunmak taliine malik olmuşlardı. İnkılapçılar, Hintli kıyafetine girerek İngiliz çaylarını denize dökükleri zaman, Romantik bir mefkûecilikte ahlaki bir istinatgâh buldular. Arkalarında esrarla yeni bir kıta tulû eden, nisbeten az miktarda basit sağlam müstemlekeçiler bir dostluk fikriyle bir araya toplandılar. Orada bir kıyamı tevsi etmek, ve muvaffakiyetle neticelendirmek için lazım olan bütün vasıtalar vardı.

Bugün iki düzüne yorgun memleket, borçla yüklenmiş, helecanlar içinde, ahalisi azalmış fakirleşmiş, perhizin ilk çarşambasındaymış gibi, [1] sararmış yüzlerle doluşup duruyor ve sendeliyerek tutunacak bir yer arıyor. Onları hiç bir müşterek lisan birleştirmiyor. Müşterek yahut kısa bir mazileri yoktur, uzun ve parça parça mazilere maliktirler. Müşterek bir düşmanları varsa, o da, harptir; bugünün gençliği harbi görmemiş ve bilmemiştir; daha yaşlı nesil, her ne kadar inanılmıyacak bir şey görünebilirse d, onu hemen unutmaya başlamıştır.

Amerika model olmamak üzere, bir misal gösteriyor. O, Avrupada (ırkî adavetler) denen şeylerin bir lafıdan ibaret olduğunu isbat etmiştir; gene isbat etmiştir ki bir çok ayrı ırklar ve 48 hükûmet birlik ve sulh içerisinde, aynı bayrağın altında yaşayan 100,000,000 ruhu yaratmıştır, ve bunlar müreffeh ve servetlerine rağmen mes'ut olabiliyor. Amerikanın tehammül ettiği dahilî muharebe bize dehşet vermez; bizim de arka ızda böyle muharebeler vardır.. Hem de düzünelerle... Amerika göstermiştir ki: Zafersiz kuvvetli olunabilir; Birlik kuvvete, bir buçuk asır içinde, birleşmemiş milletlerin 1000 senede elde ederek sonra israf ettikleri mazhariyetlere nail olunabilir. Eğer yorgunluk, akliselim yahut korku kâfi gelmezse, tefevvuk aşkı Avrupayı, aynı şekilde olmasa bile, Amerikanın isri ni takip ederek birleşmeye mahmuzlamalıdır.

Avrupa öğrenmelidir ki: Bir parça toprakla bir çift milyon (rub)un bundan sonra ehemmiyeti yoktur. Mademki insaniyet, tabiatın kuvvetlerine hakim olmak için, bütün kudretlerini bir araya toplıyor.. Mademki unsurlara karşı tevali eden zaferler bu asrın tarihini tayin ediyor, bir halkın başka bir millet üzerine olan bedenî galebesi artık kıymetsiz ve manasız kalmıştır.

nakleden : Kâzım Sevinç

[1] Perhizin ilk çarşamba günü paskalyadan kırk gün eveldir. O gün nedamet günüdür.